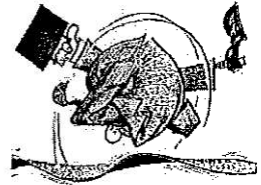

Elsk din neste som deg selv, sier selvnyteren

HAUK

DAGENS SUKK

For gjerningsmannen er ofrene intet, egen og andres anseelse alt.

Ondskap på Utøya

Min forrige spaltetekst het «Godhet i Norge» og handlet om responsen på 22. juli. Nå handler det om ugjerningen.

Jens Stoltenberg brukte ordene «ondskap» og «feigt» om gjerningsmannens handlinger på Utøya spesielt. Andre, som kriminologen Vibeke Ottesen, har advart mot å bruke ordet ondskap; det bare mystifiserer ugjerningene og gjør det vanskeligere å forstå hva som skjedde, ordet etablerer en avgrunn mellom den som handlet og alle oss andre. Filosofkollega Lars Svendsen derimot slår et slag for sitt begrep «idealistisk ondskap», som han mener er det best egnede til å forså ABBs handlinger; her «gjør man noe ondt i den tro at man handler godt». Ifølge Svendsen er det logisk umulig å motiveres til en handling man selv, som aktør, anser som ond.

Det er mange hensyn å ta når det skal reflekteres offentlig over udåden for få uker siden. Berørte ser ikke bare tabloidenes forsider; enten de vil eller ei; de leser også aviser som denne. Når det er sagt: Den akademiske fortolkningen av udådene 22. juli speiler sin kulturelle samtid; vi er preget av en bestemt forforståelse, formet av hendelser som nine-eleven for ti år siden og bestselgerfiksjoner som Jonathan Littells «De velvillige». «Ondskap» er hot i intellektuelle sirkler og det på en måte som har skjøvet fokuset fra ofrenes opplevelser til overgriperens univers. Samme forskyvnning sementeres i alskens filmer og dataspill, i populærkulturens fascinasjon for den som seirer og overlever.

«Om det mest truende i vår tid er å være «nobody» har ABB i det minste sikret seg en plass i bestialitetens historie», skriver sosialpsykologen Tor-Johan Ekeland. «Hvorfor skulle vi forundre oss over en individuell terrorist i en superindividualistisk samtid?» Har gjerningsmannen og alle de av oss som fylte gatene med roser et møtepunkt i «fraværet og lengselen etter fellesskap, mening, identitet og fylde», spør Ekeland.

Tolkningen av 22. juli er preget av hva den enkelte forsker ser etter, gitt sitt utlikkspunkt. Det avgjørende slik jeg ser det er at vi, samlet, klarer å utvikle et perspektiv som går bak – og problematiserer – gjerningsmannens eget, samt plasserer det i relasjon til ofrenes og omverdenens. Denne triaden er ondskaps kontekst.

For gjerningsmannen er ofrene intet, anseelsen i egne øyne og i omverdenen

ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

alt. Jo verre ugjerning, desto større utsikt til berømmelse. Dette er åttet han møysommelig har lagt ut, fysisk som drap og mediemessig som PR-pakke. Da er det er opp til oss, adressatene, å ta åttet – eller å anlegge et perspektiv som er både kontrært og rikere, sannere.

Ondskap fant sted på Utøya, men å kalle den «idealistisk» er å snuble i starten: om noen er (var) idealister, så var det

«Jo verre ugjerning, desto større utsikt til berømmelse»

ofrene, ikke drapsmannen som ville ødelegge alt de sto for. Det er å gjenta overgriperens selv- og handlingsforståelse, å la ham sette tonen for fortellingen, mens det som trengs er å tilføre noe annet, noe eget, fremfor alt i form av gyldighetsspørsmålet: står det til troende at man bevirker noe godt ved å drepe forsvarsløs ungdom?

Feiheten Stoltenberg pekte på er realiteten, idealisme og martyrium derimot er aktørens innøvd påstand, basert på en virkelighetsforståelse som ikke overlever basal overprøving mot fakta om verden; en forståelse av solipsistisk art, skjør og (igjen) feig ved at den, innerst inne, vet seg å ikke tåle

fnugg av motstand, det være seg som motild på åstedet eller som motargumenter i skrift og tale og på nettet. Det som for all del må unngås, hindres, fjernes der det foreligger, er møtet med den annen, med annerledeshet i menneskeskikkelse, i meninger og i ståsted i verden. Det er dette som, i dag akkurat som før, er kjernen i fascismen: antihumanismen, antidualogen; insisteringen på å utesperre seg fra, være ubørørt av, erfaring, av det virkelige som annerledes enn man selv, monolittisk, innbilte seg: bilte seg selv inn.

Feighet slik forstått, slik praktisert: Å bare tåle en verden omskapt – først per ord, dernest per ordbaserte voldshandlinger – slik at alle og enhver er kopier av egen tro, egen hudfarge, eget perspektiv på godt og ondt. Et perspektiv i behov av kontradisjon hver gang det nevnes, av brytning utover, av hva det ikke har tillit til å tåle uten å gå i oppløsning, så skjør er den som forakter annerledeshet, ubevisst tuftet på selvforakt. Ja, vi skal prøve – analytisk – å forstå gjerningsmannen. Men også mer.

Arne Johan Vetlesen, professor i filosofi
a.j.vetlesen@filosofi.uio.no

Ottar Brox, Knut Kjeldstadli, Bente Aasjord og Arne Johan Vetlesen skriver i Klassekampen tirsdager.

PÅ TEPPE

Høvisk debatt

Noe som kaller seg Skam Kollektiv gjennomførte i helga en aksjon mot Fjordby-utbyggingen i Oslo.

Fremskrittspartiets stortingsrepresentant og tidligere ølimportør Peter N. Myhre svarer at Det er kanskje litt seint å klage over Bjørvikaplanene nå, det er faktisk over åtte år siden bystyret vedtok reguleringsplanen for området!

Til dette repliserer Oslo Rødts styremedlem Marit Halse: Det er lov å ombestemme seg! Blant anna har jo et par partier snudd, og virker å være enige med Ap og Rødt i at Lambåa ikke skal opp i Bjørvika.

2-1 til Rødt ved halvtid.

Interessant vri

Aftenposten henter fram følgende fra en kronikk av Jens Stoltenberg i fjor høst:

Denne regjeringen innfridde målet om full barnehagedekning og lovfestet rett til barnehageplass. Nå skal vi gjøre det samme for eldre.

Det kan muligens løse flokene i eldreomsorgen.

Smålatent

Arbeidsminister Hanne Bjurstrøm sier ifølge bilaget at regjeringen er garantist for bestemmelser og ordninger som gjør det norske arbeidslivet til et av de beste og mest velordnede i landet.

Så pass bør det vel være.

Nødvendig

Nærings- og handelsdepartementet varsler at man vil utrede sikkerhet for fritidsbåter.

Det vil også være naturlig å se nærmere på politibåter av gummi.

teppet@klassekampen.no

For alle aldre

Raus minister